

**Verlag van studiemiddag en -avond Meertalig Leesvaardig
Sittard: 13-11-2018**

Na de pauze: Interactief deel

**Gespreksronde met Maurice de Greef, Kim Paffen en Koen Bisscheroux.
Gespreksleider Susan Beckers (FLOS)**

Tijdens de pauze werden er twee vragen genoteerd op het whiteboard.

Eerste centrale vraag:

Hoe kan het onderwijs laaggeletterde ouders betrekken bij de leesontwikkeling van hun kinderen?

Kim vertelt enthousiast over projecten waarbij ouders talig aan de slag gaan bij het Expertisecentrum Taal van Arcus. Vanuit contact met de basisscholen gaan laaggeletterde ouders aan de slag rondom taal. Er worden geïntegreerde opdrachten aangeboden voor ouder en kind: op een speelse manier, bijvoorbeeld door samen te koken of door samen een vogelhuisje te maken gaan ouders en kinderen samen met taal aan de slag. Het is lastig om de ouders binnen te halen, maar de ouders die deelnemen zijn enthousiast en zij blijven ook terugkomen. Het is moeilijk om toe te geven dat er hulp nodig is.

Maurice de Greef vertelt over de ouderkamer bij ROC Tilburg. Ook bij de Kinderopvang in Utrecht zijn trajecten voor ouders. Ouders worden door docenten van de school doorverwezen naar dergelijke trajecten. Ouders bepalen niet de inhoud, maar de trajecten hebben veel voordelen: ouders worden bijvoorbeeld minder onzeker en ze leren hoe ze talige interactie tot stand kunnen brengen. Er wordt ingespeeld op de interesses van mensen: zo werd er een keer een bijeenkomst rondom het invullen van formulieren aangeboden.

Er is ook samenwerking met Stichting Lezen en Schrijven: Arcus leidt bijvoorbeeld taalvrijwilligers op. Het is belangrijk dat vrijwilligers goed geschoold zijn. Ook werken met peers kan werken: leeftijdsgenoten of ervaringsgenoten als voorbeeld of rolmodel werkt heel krachtig.

Maar hoe bereik je de ouders echt? Vaak zijn er meer complexe problematieken binnen gezinnen en is er weinig taalaanbod. Juist deze gezinnen zijn moeilijk te bereiken. Hoe maak je die wel betrokken?

De kracht zit in het allereerste contact: tijdens de eerste bijeenkomst wordt iets tastbaars geboden: een cadeautje, een boekje. Voor de ouders zijn er ook mogelijkheden hier vergoedingen voor aan te vragen.

Koen Bisscheroux vertelt over de nieuwkomers en hun grote wil om te leren. Sommige studenten zijn nooit eerder naar school geweest en krijgen hun eerste alfabetisering pas in Nederland. Kim vertelt over taalniveautoetsen en leerbaarheidstoetsen.

Maurice doet onderzoek naar wat werkt in het aanbod voor laaggeletterden. Daar zijn

toetsen en vragenlijsten voor gemaakt. Het is duidelijk dat aanbod van en aandacht voor taal werkt: mensen verkeren niet meer in isolement, gaan sporten of bezoeken culturele activiteiten. Hun positie op de arbeidsmarkt wordt beter. De twee factoren die echt het verschil maken, zijn de transfermogelijkheden: hoe praktijkgericht wordt er gewerkt en de docent: de docent blijkt noodzakelijk: op internationaal niveau is dat terug te zien. Ook in methodes blijkt praktijkgericht het meest effectief, hierbij wordt de TPR-methode genoemd. Wat nog onderzocht kan worden is de invloed van scholing voor de ouders op het schoolsucces van de kinderen.

Het doel is vooral ook redzaam maken: hoe belangrijk zijn de taalvaardigheden eigenlijk?

Ervaren mensen dit als een probleem? Laaggeletterdheid is in principe 'bedacht': wanneer er een netwerk is, gaat het goed. Veel laaggeletterden hebben een baan: het gaat vaak pas 'mis' als er sprake is van verandering.

Het lijkt wel of de maatschappij talig steeds meer eist: de kloof lijkt daardoor steeds groter te worden. Aan de andere kant worden ook steeds meer formulieren en brieven op een begrijpelijker niveau geschreven voor mensen die dat nodig kunnen hebben.

Communicatieproblematiek kan heel groot zijn: het gaat er vooral om dat het taboe eraf gaat: dat mensen gewoon vragen kunnen stellen en om hulp kunnen vragen zonder zich te schamen. Als ontwikkeling en je blijven ontwikkelen centraal staat, worden die kansen groter.

Tweede centrale vraag:

Wat zijn signalen van laaggeletterdheid bij volwassenen (omdat ze zo creatief zijn in verdoezelen, is laaggeletterdheid misschien moeilijk te herkennen)?

Deze vraag is dus lastig te beantwoorden: vaak functioneren laaggeletterden prima in de maatschappij, zo lang alles maar hetzelfde blijft. Het wordt pas een probleem wanneer het als een probleem wordt ervaren. Dat gebeurt vaak pas als er iets vertrouwds verandert.

Vanuit die ervaring kunnen er dan ook dingen gaan veranderen. Dan heeft het zin om te leren, omdat er een leervraag is. Er zijn zoveel letters om ons heen: het taboe doorbreken, zodat die leervraag sneller en makkelijker gesteld kan worden, is de eerste stap.

We bedanken de sprekers voor alle praktijkvoorbeelden, input en antwoorden, maar ook de deelnemers voor al hun enthousiasme.

Gespreksgroep Ad Jeurissen en Romy Roumans: invloed van minderheidstalen op de schrijf-en leesvaardigheden van de standaardtaal.
Gespreksleider: Marleen van Daal (dNP)

Vraag Whiteboard: Wat doe je morgen anders in je klas, waar ook Poolse en Arabische kinderen zitten?

Vroeger was het verboden om kinderen in hun, voor ons vreemde, taal aan te spreken.

Tegenwoordig heeft men andere inzichten en vindt men het juist belangrijk om aan te sluiten bij de moedertaal van de kinderen.

Dat geeft kinderen erkenning.

Het onderwijs in de Nederlandse taal moet visueel en speels aangeboden worden. Denk aan rijke leeromgevingen, waar meer talen aangeboden worden.

Onderwijs dat eenvoudig begint en juist geen accent legt op wat nog niet goed gaat, wordt aanbevolen.

Methodisch onderwijs wordt nog steeds toegepast, mits er sprake kan zijn van betekenisvolle contexten, waarbij het accent komt te liggen op spreken en luisteren.

Met de opkomst van het Engels en het spelen van games komen er geen 1-talige kinderen meer voor. Verbreding naar de hele klas is daarom een serieuze optie.

Schriftsystemen kunnen elkaar versterken. Zeker daar waar er meer verbindingen en overeenkomsten tussen talen voorkomen.

Ook hier zijn Games helpend.

Punten van aandacht:

1. Hoe borgen we continuïteit voor vluchtelingen?
2. Wat te doen met vluchtelingkinderen van hoogopgeleide ouders, die vaak niet naar de taalschool komen, maar meteen in het regulier basisonderwijs geplaatst worden, omdat de ouders dit eisen?
3. Houd rekening met getraumatiseerde kinderen.

Gespreksgroep Kirsten Schraeyen en Petra Mom over het onderwerp meertaligheid en dyslexie.

Gespreksleider: Marjan Middelkoop (Cubiss)

We spraken met name over de lastige anamnese met betrekking tot dyslexie en andere taalstoornissen bij meertalige kinderen. Er wordt door ouders vaak te vroeg en te snel verondersteld dat er sprake is van dyslexie bij hun kind. Bij eentalige kinderen kun je de kenmerken eerder vaststellen. Bij meertaligheid is een kwalitatieve analyse belangrijk. De volgende vragen kwamen onder meer aan de orde.

Is dyslexie een fonetische kwestie? Deels, er is sprake van interplay tussen het fonologische systeem en de orthografie.

Vanaf welke leeftijd kun je dyslexie onderzoeken? Kinderen hebben twee of drie jaar nodig om algemeen taalgebruik te verwerven. Voor abstracter schooltaalgebruik komt er vijf tot zeven jaar bij. Stel de vraag dus niet te vroeg.

Na hoeveel jaar kun je bij analfabete volwassenen spreken van dyslexie? Er moet eerst een basis zijn van goede taalvaardigheid. Geen goede teken-klank-koppeling is vervolgens een risicofactor.

Hoe kan de mondelinge taalvaardigheid onderzocht worden op taalscholen? Bij voorkeur in samenwerking tussen logopedist en een tolk/taalanalist. Maak gebruik van het CAC-model om cognitieve vaardigheden in kaart te brengen. Er is een sterkte-zwakke profiel nodig; grijp niet te snel naar het label 'dyslexie'. Anamnese is zelfs met een tolk moeilijk.

Is er geen tolk beschikbaar, observeer dan de communicatie tussen ouder en kind. Bij kinderen vanaf 8 jaar kun je ook gebruik maken van foto-interviews; welke taal verkiest het kind bij welke emotie?

Gespreksgroep: Karijn Helsloot (onderzoeker), ervaringsdeskundigen May Pommé en Agnes Grégoire.
Gespreksverslag: Tim Neutelings

Het gemêleerde gezelschap aan tafel is al het vermelden waard: een orthopedagoog, docenten Engels en Nederlands aan de International School uit Eindhoven, maar dan uit verschillende sectoren en in verschillende groepsranges (groep 1-5 vo; groep 0-7), RT'ers, ambulant begeleider van het voormalige Kentalis die nu zzp'er was, oud-docent NT2, docent pedagogiek, docent Frans die deelnam in het zorgteam van een school, een logopedist, oud-expats die nu met meertalige ouders en kinderen werken, een basisschooldocent, mbo-docenten, een docent aan de lerarenopleiding en Karijn Helsloot zelf. Het voorstelrondje leverde al veel kruisbestuiving op over het ingewikkelde, maar oh zo interessant thema lesgeven aan meertalige kinderen. Wat daarin gebeurt, hoe iedereen daarmee bezig is, hoe moeilijk de regels zijn, welke initiatieven op menselijk en digitaal vlak er genomen worden is niet te beschrijven.

De veelzijdige carrière van Karijn kwam langs, waarna uiteindelijk ingezoomd werd op het thema fonologische vaardigheden en breder taalkundige ondersteuning bij het begeleiden van meertalige leerlingen. Een onderwerp dat bijvoorbeeld besproken is, kwam voort vanuit de vraag hoe je cursisten fonemen die niet tot de moedertaal behoren het beste kunt aanleren. Immers, als je de foneemkennis goed verankerd hebt, dan wordt spreken en verklanken tijdens het lezen gemakkelijker. De antwoorden varieerden van klanklessen, via samen oefenen met cursisten van dezelfde taal, lang 'kijken' naar klanken (zelfs met een spiegeltje), tot gebruikmaking van de klinkerdriehoek, die je moet laten ervaren, en oh ja, je kunt klanken laten voelen, ook met emotie! Er is geen methode om fonologisch bewustzijn te creëren. Op veel meertalige scholen is er standaardlogopedie. Taalaanbod en taaltijd, de kwantiteit en de kwaliteit daarvan, blijven de grootste succesfactoren, maar het is niet even gemakkelijk daar de juiste onderwijssituaties voor te creëren. Uitwisselingsprojecten tussen anderstalige mensen zouden daarom veel meer moeten plaatsvinden, omdat dát in ieder geval helpt. Helaas was toen de tijd op.

Enkele begrippen om eens op te zoeken, die tussendoor oppopten: Studio taalwetenschap, Taaltrotters, Sjoes, methode Spreekbeeld, 7/43 (fonologische methode), taalbad. Het was een inspirerend gezelschap en gesprek.

Verslag workshop Joyce Gubbels en Noor van der Windt en Els Venner

Workshopleider en verslag: Wilmie Jenniskens

Deelnemers aan de workshop kwamen uit diverse werkterreinen:

- Jacqueline: Blariacum, taalcoördinator NT2. Merendeel Turkse en Marokkaanse leerlingen met diverse taalproblematieken. Ze vroeg zich af waar je rekening mee moet houden.
- Mayke: directeur basisschool met opvangklas. Ze vroeg zich af of er een relatie is tussen technisch lezen en begrijpend lezen en of dit verschil is meegenomen. Het verschil in technische leesvaardigheid en begrijpend lezen bij NT2 leerlingen is enorm groot.
- Leonie: benieuwd naar hoe geanalyseerd is: vele data en duiden van data is lastig. Is het mogelijk om kwantitatief en kwalitatief te vergelijken?
- Anja: belangstellend
- Nelly: IB-er bovenscholen ondersteuningsteam. Hoe kun je leesvaardigheid positief beïnvloeden?
- Maureen: vroeger NT2. Waar kan ik terecht? Met name bij leerlingen uit Curaçao, waarbij Papiamentu gesproken wordt. Ze stromen gewoon in, hebben een achterstand.
- Marja: bieb Tilburg, meer dan 100 nationaliteiten. Waar moet ik op letten?
- Heleen: spreekt 5-6 talen. Docent Engels, ook NT2 gegeven.
- Sylvia: bao, taalcoördinator binnen stichting en NT2 leerkracht. Welke leidraad is mogelijk als je opeens veel NT2 kinderen in de klas krijgt. Met name op zoek naar SEO bij NT2. Op zoek naar een vraagbaak.
- Gertie Kuipers, leerkracht groep 4. Geïnteresseerd.
- Ans: adviseur, benieuwd op kinderen in diverse sociale klassen onderscheiden zijn in het onderzoek.

Besprekpunten

- Belangrijk is de eigen taal van kinderen. Deze geeft ruimte aan identiteit.
- Kinderen opvangen: eigen taal van kinderen in de klas zichtbaar maken, bijvoorbeeld goedemorgen. Ook belangrijk is dat meertalig onderwijs een wederzijds proces is: nieuwkomers leren onze taal, maar wij moeten ook verplicht de andere taal leren. De eentaligen in Nederland zouden ook anderstalig moeten worden. Het rapport 'Talen voor Nederland' licht deze visie toe:
<https://www.knaw.nl/nl/actueel/publicaties/talen-voor-nederland>
- Meertaligheid zou dus meer het uitgangspunt moeten worden en niet als een problematiek. De eigen taal van kinderen in het onderwijs betrekken, bijvoorbeeld bevragen hoe iets heet in de eigen taal en dit opschrijven, kinderen helpen elkaar in de eigen taal.

- Het belang van plezier in lezen en aanleren van de taal: Els geeft kort aan dat kinderen een letter leren en fonologie belangrijk is (klank), ook concreet maken met lettertafel. Dit wordt expliciet aangeleerd. Daarnaast veel aandacht voor het lezen en bekijken van prentenboeken en wat een prentenboek is. (Bladeren van voor naar achteren, voorzichtig mee zijn). En een boekenberg om te zien welke leesvoorkeur een kind heeft.
- Er is geen pasklare oplossing. Ieder zoekt een weg om deze kinderen zo goed mogelijk te begeleiden. Het is belangrijk om elkaar te ontmoeten zoals deze dag en mailadressen uit te wisselen. Er worden ter plekke afspraken gemaakt om te kijken in een schakelklas, die verbonden is aan een basisschool!